

ОСНОВНІ СПЕЦІАЛЬНІ КУРСИ КАФЕДРИ ФІЗИКИ ТВЕРДОГО ТІЛА

Програма бакалавра

1. Фізика реальних кристалів

Міжатомна взаємодія у твердих тілах. Класифікація твердих тіл за типом хімічного зв'язку. Дефекти кристалічної структури в реальних кристалах. Залежність механічних властивостей кристалів від типу зв'язку та дефектів.

2. Фізичні властивості металів і сплавів

Проблеми, пов'язані з пружними та пластичними властивостями металів і сплавів, впливом дефектів структури на їхні механічні властивості. Електричні, теплові та магнітні властивості металів і сплавів.

3. Фазові перетворення в твердих тілах

Загальні відомості про фазові перетворення у твердих тілах. Питання, пов'язані з рівновагою фаз і фазовими перетвореннями першого та другого родів, кінетикою кристалізації, поліморфними перетвореннями та їхньою роллю в формуванні фізичних властивостей матеріалів.

4. Фізичне матеріалознавство

Основи кристалохімії, характеристика та класифікація конденсованих систем. Термодинаміка фазових перетворень, кристалізація рідкої фази, фазові переходи у двохкомпонентних системах, потрійні системи. Класифікація й аналіз діаграм фазової рівноваги, методи побудови діаграм рівноваги, термічна обробка металів і сплавів, способи одержання монокристалів, основи металографічних досліджень. Тверді розчини, механізми їхнього утворення і розпаду; відомості з фізики спікання.

5. Фізика рентгенівських променів

Питання теорії розсіювання рентгенівських променів кристалами; вплив на інтенсивність і геометрію розсіювання теплових коливань атомів ґратки; розсіювання твердими розчинами (утворення далекого та ближнього порядків); зміна розмірів блоків мозаїки та утворення дефектів упаковки, а також методи аналізу структури кристалів за рентгенограмами.

6. Рентгенографія кристалів

Дифракційні методи дослідження атомної структури кристалічних тіл. Основна увага надається рентгенівським дифракційним методам, особливостям формування дифракційної картини за різними методами та практичним методикам одержання відомостей про структуру матеріалу.

7. Фізика біоматеріалів

Основні фізичні процеси при кристалізації (із водних розчинів і внаслідок твердофазних реакцій), формуванні, термообробці та спіканні нано- та

дрібнокристалічних речовин на основі фосфатів кальцію (переважно – гідроксилапатиту, ГА), які за характеристиками близькі до основного мінерального компоненту кісткової тканини хребетних. Методи одержання монокристалічних “вусів” ГА та способи й механізми зміцнення керамічних кальцій-фосфатних матеріалів за їхнього армування. Хімічний склад, структура, морфологія та дефектний стан і фізичні властивості функціональних матеріалів на їхній основі. Домішковий стан фосфатів кальцію речовин і можливість створення нових біоактивних матеріалів методом іонних заміщень.

8. Мікроскопія та спектроскопія твердих тіл

Методи дослідження структури, морфології та хімічного складу твердих тіл: електронна мікроскопія (методи реплік і просвічування плівок); автоелектронна та автоіонна мікроскопії; оже-електронна спектроскопія; мас-спектрометрія; вторинна іонна мас-спектрометрія; інфрачервона спектроскопія; рентгеноспектральний аналіз; термогравіметрія та диференціальний термічний аналіз; спеціальні методи рентгеноструктурного аналізу; дифракція швидких і повільних електронів (електронографія). Для кожного методу розглядаються його фізичні основи, принципова схема та параметри апаратури. Характеризуються основні напрями та результати застосування методів у дослідженні твердих тіл.

9. Дифузійні та механічні властивості металів і сплавів

Класифікація явищ дифузії. Закони дифузії. Рішення другого рівняння дифузії. Експериментальні методи визначення коефіцієнтів дифузії. Атомні механізми само- та гетеродифузії. Закономірності дифузії в сплавах. Шляхи прискореної дифузії.

Механічні властивості: види деформацій і напружень. Пружна та пластична деформації, механізми та закономірності розвитку деформації у моно- та полікристалах. Руйнування та його види. Жароміцність. Повзучість, види повзучості. Механічні характеристики, які визначаються за випробування на розтягування та повзучість. Тривала міцність, втома, природа втомного руйнування.

10. Кристалографія та основи кристалохімії

Основи геометричної кристалографії та кристалохімії: симетрія у наближенні континууму та дисконтинууму, аналітичний опис геометричних елементів кристалу, класифікація кристалів, тепловий рух і симетрія.

Програма магістра

1. Фізика твердого тіла

Основні питання структурної кристалографії та методи визначення атомної структури твердих тіл; теорія міжатомного зв'язку та властивості кристалів із різним типом хімічного зв'язку; коливання атомів кристалічної ґратки та теплові властивості твердих тіл; класична, квантова та зонна електронна теорії металів. Сучасні уявлення про зв'язок дефектів кристалічної будови з фізичними властивостями реальних кристалів і можливості управління фізичними властивостями твердих тіл.

2. Проблеми сучасного матеріалознавства

Результати сучасних досліджень дефектної структури та механізмів пластичної деформації твердих тіл на різних структурних рівнях; зокрема - результати експериментального дослідження і комп'ютерного моделювання структури та фізичних властивостей меж зерен.

3. Нові методи дослідження у фізиці твердого тіла

Тунельна та автоіонна мікроскопія, синхротронне випромінювання, нейтронографія та нейтронна спектроскопія, ядерний γ -резонанс (ефект Месбауера), сучасні методи спектроскопії і мікроскопії, мікроконтактна спектроскопія, акустична спектроскопія.

4. Фізика надпластичності

Сучасні уявлення про ефекти структурної надпластичності та надпластичності за особливих умов; характеристики структурного стану та механізми деформації металів і сплавів за умов надпластичності; теорії ефекту. Аспекти та проблеми надпластичності, що є найбільш актуальними з наукового та прикладного поглядів.

5. Функціональні властивості біоматеріалознавства

Структура та властивості твердих тканин; класифікація і функціональні властивості біоматеріалів; вимоги до біоматеріалів, які застосовуються в медицині; можливості застосування кераміки на основі гідроксилапату та інших кальцій-фосфатних біоактивних матеріалів для пластики кісткових порожнин; методи дослідження та атестації біоматеріалів; сучасні досягнення та майбутні тенденції в галузі імплантів для заміщення твердих тканин.

6. Комп'ютерне моделювання фізичних процесів

Основні поняття комп'ютерного моделювання, числові моделі фізичних процесів, числовий експеримент, символні моделі фізичних процесів.

Фохово-орієнтований курс (для студентів 3-го курсу фізичного факультету)

Основи структурної кристалографії

Структурні аспекти кристалографії в об'ємі, необхідному для вивчення структурного аналізу. Відомості з макроскопічної та мікроскопічної кристалографії, ключові питання структурної кристалохімії та будова основних розповсюджених і деяких функціональних кристалів.